

Ваня Василева

ШУ „Еп. К. Преславски“
Катедра „Туризм“
ул. „Университетска“ 115,
9700 Шумен
e-mail: viva7@mail.bg

В. Василева е магистър по специалността География и биология (2002). От 2002 г. преподава География и икономика в ПМГ „Н. Попович“, гр. Шумен. От 2004 до 2006 г. е редовен докторант по география на рекреацията и туризма към ШУ „Еп. К. Преславски“. През учебната 2005/2006 г. е хоноруван асистент в ШУ по дисциплината „Социално-икономическа география на България“. Има изследвания и публикации в областта на алтернативния туризъм в регион Източна Стара планина и Източен Предбалкан.

СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД ЛОВНИЯ ТУРИЗЪМ В ИЗТОЧНА СТАРА ПЛАНИНА С ПРЕДБАЛКАНА

Ловът е занимание, присъщо на човека още от дълбока древност. Поради промяната в начина на живот, а също и поради значителното намаляване на дивечовите запаси, днес ловната дейност е присъща само за любителите, а когато става въпрос за ловен туризъм задължително е те да са с много добри финансови възможности.

У нас наченки на **ловен туризъм** се появяват след Втората световна война, но дълго време той се практикува само от високопоставени държавници и техни гости. През последните години обаче ловният туризъм се развива с много бързи темпове. Приходите от него също се повишават с всеки ловен сезон. Въпреки че България не е достигнала нивото на силно развити в това отношение страни като Австрия, Швейцария, Испания, Швеция, Финландия, Канада, САЩ и други, тя е особено привлекателна, тъй като голяма част от световните рекорди за трофеи са постигнати именно у нас. Например, най-големият трофеен муфлон е отстрелян в Сливенско.

Докато ловът и риболовът са дейности, типични за местното население и не осигуряват съществени приходи, то ловният туризъм се практикува извън постоянното местоживее и осигурява съществени приходи за местната общност. **Мотивите** за практикуване на ловен туризъм са разнообразни: спортна (ловна) страст, придобиване на ловни трофеи, емоционално преживяване, консумиране на дивечово месо (за което е доказано, че е по-добро от месото на домашните животни), контакт с природата, рекреация и др.

Според Й. Алексиева и Ст. Стамов (2003) „ловният туризъм е **специализиран вид туризъм**, чиято основна туристическа услуга е създаване на усло-

вия за ловуване и реализиране на ловуването на желан от клиента дивеч, независимо от целта – удоволствието от преживяването, месото, кожата или трофеите на дивеча“.

Макар че основните приходи (70–80 %) от ловния туризъм са от заплащането на придобитите ловни трофеи, то **предлаганите услуги** са разнообразни – както основни, така и допълнителни (Н. Апостолов, 2003):

- настаняване в ловна резиденция, ловен дом, ловна хижа, в които условията за пребиваване обикновено са добри или много добри, особено в ловните резиденции, а обстановката синхронизира с гората и ловната дейност;
- хранене, като предлаганите ястия са от самия дивеч, придобит по време на лова;
- предоставяне на специфични вещи (оръжие, екипировка и др.) и ловни кучета под наем;
- осигуряване на водач, преводач за чуждестранните гости, носач, гоняч, транспорт, необходими документи (ловен билет, разрешително за лов, сертификати за трофеите и др.);
- обучение за ловуване;
- търговия с ловни принадлежности, сувенири, трофеи;
- организиране на състезания и демонстрации;
- обработка на ловните трофеи;
- разнообразяване на престоя, особено за придружителите, с друг вид активности като конна езда, фотолов, екскурзии и др.

Обикновено се предлагат туристически пакети, в които е включена стойността на по-голямата част от посочените услуги за период от 1–2 седмици (ловният туризъм изисква по-продължителен престой).

Практикува се предимно групово в ловни дружини от минимум трима души.

Съществуват няколко **начина за практикуване на лова**. Възможно е той да се провежда от чакало, където се намира ловуващият. Чакалото е устроено на типичните за преминаването на животните места. Сходен начин е издебването. Възможно е да се ловува и чрез гонки, при които се използват гонячи и ловни кучета, които насочват дивеча към ловеца.

Перспективни **емитивни туристически пазари** за местния ловен туризъм са тези на Германия, Франция, Италия, не само защото са платежоспособни, но и понеже ловът в техните страни е силно ограничен или забранен и привържениците му са принудени да ловуват в чужбина.

Местният животински свят като предпоставка за развитие на туризма

Спецификата и разнообразието на животинския свят са в пряка зависимост от останалите природни компоненти, както и от степента на антропогенно усвояване на естествената среда.

Привлекателността на животинския свят за туристите може да се разгледа в няколко направления:

1. Животните повишават **атрактивността** на територията.
2. Те са обект и мотив на **познавателен туризъм**. За съвременните жители на урбанизирани територии наблюдаването и опознаването на животните в тяхната естествена среда е интересно преживяване.
3. Особено ценни за туристите са възможностите за **фотолов**. За целта могат да се използват и опитомени представители на местната фауна.
4. Най-същественото значение на животинския свят за туризма е като обект на **лов и спортен риболов**.
5. Ловните трофеи и различни сувенири и изделия имат **декоративни и сувенирно-художествени функции** (по Н. Апостолов, 2003).

В Източна Стара планина с Предбалкана животинският свят е **разнообразен**. Тук се застъпват ареалите на обитаване както на централно европейски видове – див заек, благороден елен и др. (Евро-Сибирска фаунистична подобласт), които са типични и широко разпространени в страната, така и на някои степни видове, типични за Североизточна България – някои видове мишки, различни насекоми като богомолката и др. (Ирано-Туранска фаунистична подобласт). От друга страна тук е северната граница на разпространение на някои средиземноморски видове (Средиземноморска фаунистична подобласт), като зелен гушер, каспийска и обикнове-

на блатна костенурка и др. Това прави региона особено ценен в зоогеографско отношение.

Бозайниците са около 50 вида. От типичните представители на едрия дивеч се срещат благороден елен (*Cervus elaphus*), сърна (*Capreolus capreolus*), дива свиня (*Sus scrofa*) и др., а на дребния дивеч – лисица (*Vulpes vulpes*), див заек (*Lepus europeas*), язовец (*Meles meles*), белка (*Martes fiona*) и др..

Дивечовото богатство в региона е **по-ограничено** в сравнение с други части на страната. По-голямата част от дивечовите местообитания са разположени на повече от 600 м надморска височина, където стопанската дейност на хората е по-ограничена. Макар качествата на ловните животни да са добри, то числеността им в сравнение с преди 1-2 века е силно намалела. Необходимо е да се полагат повече грижи за опазването на фауната, като финансовите постъпления от лова не бива да са по-важни от запазването на видовете. Със създаването на Държави дивечовъдни станции (ДДС) се цели да бъдат отстранени тези недостатъци и да се постигне устойчиво развитие и използване на дивечовите популации.

Около 15 вида бозайници са застрашени и са включени в Червената книга (8 вида прилепи, лалугер, горски и обикновен сънливец, пъстър пор, златка, вълк и др.). Те могат да бъдат обект само на познавателен туризъм.

По-голямо е разнообразието на **птиците**, които са над 200 вида. Срещат се яребица, мишелов, лещарка, гугутка, гивяк, токачка, бекасови, сови, орли, различни видове пойни птици и др. От тук преминава важният прелетен път Via Pontica. Това значително разнообразява видовото многообразие на птиците през периодите на прелетите и прави региона особено подходящ за орнитологичен туризъм (birdwatching). Някои от тях като яребицата (*Perdix perdix*) например, са ценни ловни обекти. Различните видове хищни птици, които са характерни и специфични за региона, са обект на орнитологичен туризъм и фотолов. Много от тях са редки и застрашени видове с ограничени местообитания. В района на ПП „Сините камъни“ се срещат и размножават двойки малък лешояд, скален орел, сокол скитник, бухал, обикновена вихрушка, белоопашат мишелов. Гнездови територии на малък креслив орел, както и на белоопашат мишелов се срещат и в района на Айтос.

Земноводните и влечутите живеят в райони с малка надморска височина (до 600 м), където земите са стопански усвоени и това ограничава тяхното разпространение. Голяма част от тях са представители на средиземноморската фауна и у нас са редки и застрашени видове. Земноводните са представени само от около 10 вида, като повечето от тях са защитени. Земноводните и влечутите също могат да бъдат обект на познавателен туризъм и фотолов.

Рибното богатство е от значение за развитието на спортния риболов. То е представено от над 10 вида риби. Регионът попада предимно в предпланинската (мрянова) зона (400–800 м) и по-малко в планинската (пъстървова) зона (над 800 м). Само долните течения на реките (под 400 м) попадат в долната (шаранова) зона. Всяка от тези зони се обитава от различни видове риби поради специфичните условия на живот, които предлагат водоемите в тях. В **горните течения** на реките е разпространена аклиматизираната дъгова (американска) пъстърва (*Salmo gairdneri irideus*). Тя се отличава от балканската пъстърва с по-удълженото си тяло, достигащо 40–50 см с тегло 4–5 кг. В най-високите части се среща и балканската (речна) пъстърва (*Salmo trutta*). Тъй като нейната численост е ограничена, е създадено пъстървово стопанство край гр. Котел за изкуственото заребяване. В тези участъци съществуващ вид е лещанката, която обаче не е подходяща като риболовен обект. По-голямата част от реките попадат в **мряновата зона**. В нея се срещат мряна, скобар и речен кефал. Типичен представител за река Камчия е черната мряна. В **долните течения** се срещат сом, змиорка, шаран и други шаранови риби. За развъждане на шарановите риби е създадено рибовъдно стопанство край гр. Велики Преслав. В долното течение на Камчия и на други, вливащи се в Черно море реки, се срещат застрашени видове като върловка, деветигла бодливка, триигла бодливка, кавказко попче, брияна.

В **язовирите** рибното богатство е сравнително разнообразно, включващо освен посочените представители, също и бяла риба, костур, толстолоп и др., които са предимно изкуствено заребени за нуждите на риболова. При язовирите, използвани за водоснабдяване, спортният риболов е ограничен или забранен (напр. яз. Тича, яз. Камчия). Много добри условия за спортен риболов предлага яз. Цонево.

Животинският свят в региона е предпоставка за развитието на **специализирани видове туризъм – ловен туризъм и спортен риболов, познавателен туризъм и фотолов**. Количеството и качеството на животинския свят като природен ресурс е и **ограничаващ фактор** за туризма.

Дивечовъдни станции, развиващи ловен туризъм

Ловният туризъм се практикува в специално създадени Държавни дивечовъдни станции (ДДС). Те предоставят подходящи условия за лов и се грижат за устойчивото развитие на дивечовите популации. Големи ДДС в региона са „Шерба“, „Котел“, „Велики Преслав“.

Трябва да се отбележи, че от тази част на страната започва историята на българското ловно сто-

панство. Именно тук край гр. Долни Чифлик (Варненско) през 1927 г. се пускат няколко десетки лопатари на заградена площ от 600 дка. Така се полага основите на дивечовъдната дейност у нас, без която ползването на дивеча и лова са немислими.

ДДС „Шерба“ (с. Горен Чифлик) е най-старата в страната, основана на 09. VII. 1930 г. като централна развъдна станция за ползван дивеч. Носи името на местността, в която е разположена. От 3. I. 2001 г. ДДС „Шерба“ е регистрирана по търговския закон с основна дейност опазване и съхраняване на дивеча, както и развитие на ловен туризъм. Допълнителна дейност е дърводобивът.

ДДС „Шерба“ се разполага на площ от 13 903,9 ха, като от тях държавен горски фонд са 13 814,2 ха, а останалите 89,7 ха са частен горски фонд. Територията обхваща голяма част от Камчийска планина, части от горното течение и водосбора на р. Двойница, югоизточната и североизточната част от водосбора на р. Елешница, както и част от долното течение на р. Камчия. Надморската височина е от 9 до 551 м, като преобладава хълмистият релеф.

Пътната мрежа в района на дивечовъдната станция е в сравнително добро състояние. Тя е по-добре развита в северната по-равна част. Най-близкото летище е варненското (75 км). Следователно, транспортната достъпност е добра, а също и информационната обезпеченост с указателни и насочващи табели.

В ДДС „Шерба“ се срещат северно европейски, средноевропейски и степни видове животни. Основните видове дивеч са: благороден елен – 250 бр., елен лопатар – 25 бр., сърна – 65 бр., дива свиня – 150 бр., муфлон – 50 бр. и др. (по данни, предоставени от ДДС „Шерба“). От тях еленът лопатар и муфлонът са аклиматизирани видове. Срещат се също чакал, лисица, белка, язовец, черен пор, яребица, пъдпъдък, гургулица и др. Ограничено са представени вълк, катерица и др. По време на прелета се срещат и голяма белочела гъска, зеленоглава патица, зимно и лятно бърне, предимно по поречието на р. Камчия и язовирите. Монголският фазан се отглежда и се разселва край р. Камчия. Естествено разпространените риби са представени от шаран, кефал, клен, каракуда, уклей. Извършват се заребявания с червеноперка, шаран, каракуда. Върху 2 500 ха заградена площ, превърната в дивечови ниви, интензивно се развъждат и подхранват различни видове животни, а също и се аклиматизират животни, докарани от други места.

За осъществяване на организиран ловен туризъм ДДС „Шерба“ разполага с ловен дом и ловна хижа, предлагащи необходимите удобства. Ловният дом има 5 апартамента с 3 и 4 легла и трапезария за 15 души. Ловната хижа е с 4 апартамента с капацитет за 12 души. На дивечовите ниви са изградени 400 чакала, които са действащи.

Предлага се лов на диви свине чрез гонка, а също и лов на бекас, фазан и др. Гарантирани са ловни трофеи от благороден елен (над 7 кг.), муфлон (над 70 см.), дива свиня (над 18 см). Официалният ценоразпис е определен от Министерството на земеделието и горите и е в сила за всички ДДС в страната. Данните за осъществения ловен туризъм не се оповестяват.

Макар че броят на животните в момента е достатъчен за осъществяването на посочените дейности, то основен проблем остава браконьерството, срещу което се води успешна борба. Друг проблем е, че преобладават младите животни, които все още не са подходящи за обстрел.

Освен ловен туризъм, ДДС „Шерба“ предлага и екотуризъм, фотолов, пикници за малки групи, организиране на екскурзии за посещение на забележителности по Северното Черноморие. За пикници се използва яз. „Рибарска среща“, който разполага с покрита беседка.

ДДС „Преслав“ съществува с този статут от 2002 г. Обхваща големи територии в западните части на региона – общините Велики Преслав, Върбица и Смядово (Шуменска област). Териториите са с надморска височина от 100 до 660 м, като природните условия благоприятстват развитието на разнообразен растителен и животински свят.

Основните проблеми на ДДС „Преслав“ са свързани с почти напълно унищожените през 90-те години на XX в. дивечови популации вследствие на силно развитото браконьерство, както и с унищожената през този период материална база (огради, триетажна сграда и др.). Тези проблеми оказват задържащо влияние върху развитието на ловния туризъм на този етап. Организирана е охрана за борба с браконьерството, но щети нанасят и скитащите кучета.

Постепенно се възстановяват дивечовите популации от благородния елен, сърната, дивата свиня, фазаните, кеклидите и дивите патици. Загубени остават муфлоните и зубрите. Хищници с ценни трофейни качества са чакалите и лисиците. Възстановени са 2 700 дка дивечови ниви. Благодарение на подхранването, вече е напълно възстановена популацията на дивата свиня, а в близките няколко години се очаква да се възстанови и популацията на благородния елен, който през 2005 г. заедно с кошутите и малките достига 200 броя. Дивечовъдната станция разполага със собствена фазанария, намираща се в близост до яз. „Тича“. В нея годишно се отглеждат и пускат на свобода около 3 000 птици. През 2004 г. са пуснати и 1 500 диви патици. Работи се за възстановяването на популациите и на кеклидите и яребиците (по данни, предоставени от ДДС „Преслав“).

През последните години се работи и по изграждането на нова настанителна база. В местността „Муф-

лоните“ е разширена съществуващата хижа. Друг ловен дом е „Суата“. В база „Жълта локва“ са възстановени водозахранването и електроснабдяването. Възстановява се и х. „Бостанлъка“, която е и част от екомаршрут. Изграждат се и чакала. Все още настанителният капацитет е ограничен. Очаква се до няколко години да бъде разширен. Финансирането на всички посочени дейности е изцяло държавно.

Ловният туризъм в ДДС „Преслав“ тепърва прохожда. Броят на посетителите умишлено се ограничава, за да могат да се възстановят напълно дивечовите популации. Поради това не се прави реклама. Вече могат да се провеждат гонки на диви свине и да се обстрелват по 3–4 благородни елена годишно. Предлагат се също риболов, фотолов, както и екомаршрути. Те са насочени към резерватите, съхраняващи единствените естествени находища у нас на див рошков и конски кестен, както и до находищата на жълто урумово лале и блатно кокиче.

В най-западните части на региона се намира ДДС „Котел“. С този статут съществува от 2002 г., когато основният предмет на дейност вече не е дърводобивът, а дивечоразвъждането.

Терените, върху които се простира ДДС „Котел“, са едни от най-високите в региона – от 250 до 1128 м надморска височина (вр. Разбойна). Следователно може да се каже, че преобладава планинският релеф със стръмни и наклонени терени.

Транспортната обезпеченост се обуславя от Котленския проход, но отдалечеността от летища тук е сравнително голяма: летище Бургас – 150 км, летище Варна – 220 км, летище София – 370 км.

Според зоогеографското райониране територията на ДДС „Котел“ попада в Евросибирската подобласт. В по-ниските предпланински части преобладават видове животни, характерни за средноевропейските широколистни гори, а в по-високите части се срещат типични животни за северноевропейските иглолистни гори. Сред добре представените животни са благороден елен, сърна, дива свиня, чакал, вълк, лисица, белка, язовец, черен пор, див заек, яребица, пъдпъдък, гривек, катерица и др. В реките се срещат речна и дъгова пъстърва, шаран, черна мряна, речен кефал, уклей. По-пълноводните реки са зарибени с речна и дъгова пъстърва.

Най-добрите трофеи, добити на територията на ДДС „Котел“, са: благороден елен – 218 т. по СИС, 11,2 кг.; плитан – 126 т. по СИС, 23,5 см; сръндък – 125 т. по СИС, 490 гр.

Ловният дом на ДДС „Котел“ се намира в архитектурния резерват Жеравна. Той предлага много добри условия. Разположението му е свързано с редица предимства като предлагане освен на ловен туризъм и на посещения на музеи и архитектурни

забележителности, екскурзии до гр. Сливен с посещение на винарски изби, защитени местности и пещери, пикници, фототуризм (по информация, предоставена от община Котел).

Условия за развитие на ловен туризъм на територията на Община **Търговище** предоставя местната **ДДС**, която разполага с ловно-туристически район от 300 ха. Той се обитава от рядък и търсен за обстрел дивеч – сърни, елени, диви свине, лисици, язовци, вълци и др. Птичият свят също показва голямо разнообразие на видове. Обект на лов са: яребици, фазани, гъдъци, гълъби, тургулици. Множеството язовири в региона предоставят условия за практикуване и на спортен риболов.

В община Антоново също се оценяват възможностите за развитие на ловния туризъм. Съществуват идеи за създаването на дивечоразвъдна база (по данни, предоставени от общината).

В община Руен възможностите за развитие на ловния туризъм се базират на **ловния дом в м. „Гермето“** в близост до с. Топчийско (Еминска планина). Ловният дом е държавна собственост и е основната база в района за посрещане на ловни туристи. Предвижда се и развитието на екотуризм.

Добри перспективи съществуват пред ловния туризъм в **село Домино** (община Бяла). От 2004 г. ежегодно тук се провежда Национално състезание за ловни кучета, обучени специално за лов на диви свине. От есента на 2005 г. започва отглеждането на диви свине. Подходящ дивеч, който може да бъде развъждан и обстрелван в района, са също патиси, лопатари и муфлон. В близко бъдеще се предвижда и изграждането на микроязовир в местността Кижкдере, недалеч от селото, с тенденция да се развива и спортният риболов.

В миналото ловен туризъм са развивали и голяма част от днешните **лесничейства** като ДЛ „Смядово“, ДЛ „Върбица“, ДЛ „Старо Оряхово“ и др. Съвременният им статут на лесничейства обаче не позволява те да развиват ловен туризъм. От лесничействата ловен туризъм се развива на територията на **ДЛ „Садово“** (община Сунгурларе), което има сключен договор с фирма, която използва площите на ловностопански район „Стръмница“, в това число и за ловен туризъм. Фирмата няма задължения да се грижи за дивеча, но е длъжна да не му нанася вреди.

* * *

Ловният туризъм е един от най-перспективните видове алтернативен туризъм за Източна Стара планина с Предбалкана. **Възможностите** за неговото развитие се базират върху сравнително запазената природа, съществуващите разнообразни видове дивеч, както и внесените такива. С трансформира-

нето на Държавните лесничейства в Държавни дивечовъдни станции се дава предимство на дивечоразвъдните дейности. Отличителна особеност е, че ловният туризъм е единственият вид туризъм в региона, който разчита изцяло на държавна издръжка и е изцяло под покровителството на държавата. **Перспективите** пред него **са много добри**. Те са свързани не само с посочените вече предпоставки, но и с изградената и изграждащата се материална база, която предлага много добри условия. С увеличаване на дивечовъдните запаси, чрез специално полаганите грижи, както и с рекламирането му в близко бъдеще, може да се очаква, че ловният туризъм ще бъде един от най-добре развитите видове алтернативен туризъм в разглеждания регион.

Литература

- Алексиева, Й., Ст. Стамов. Специализирани видове туризъм – I част. – КОТА, Стара Загора, 2003.
 Апостолов, Н. Туристически ресурси. – Университетски издателство ИУ Варна 2003.
 Димитров, И. Рибите в България – къде, кога и как да ловим риба. – “Картография ЕООД”, София, 2003.
 Константинов, Е. Съвременен лов по българските земи. – сп. „HoReMag”, бр.3, 2005.
 Ланджев, Ст. Дивечът в България – къде, кога и как да ловуваме. – “Картография ЕООД”, София, 2004.
 Червена книга на България – том II – Животни. – София, БАН, 1985.
www.slrb-bg.com

Condition and Perspectives of Hunting Tourism in the Eastern Balkans and the Northern Surrounding Area

Vanja Vasileva

“Bishop Konstantin Preslavski” University of Shumen

Summary

Hunting tourism is a kind of alternative tourism. It diversifies the tourist industry, attracting hunters to a particular area, thus increasing the number of tourists. Its development is based on State game stations, established to serve this kind of demand. This article reviews the State game stations available on the Eastern Balkan and Eastern Pre-Balkan territories. The state and features of hunting tourism in this area are discussed. Some trends and perspectives of its future development are outlined.